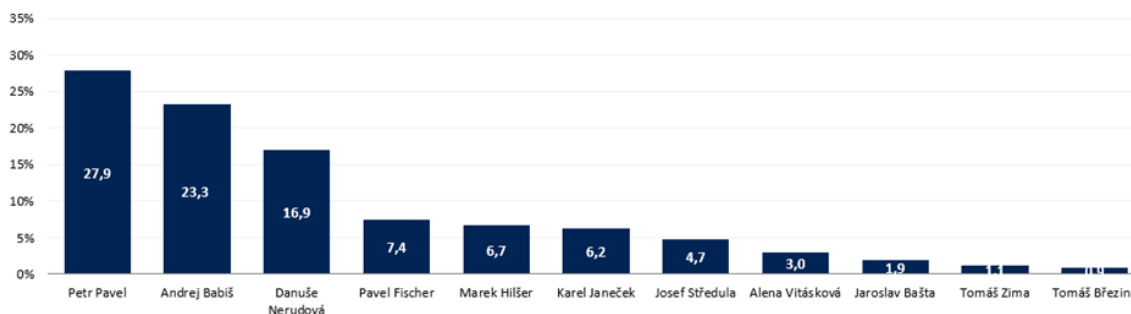

Vysoká škola ekonomická v Praze hostila jedinou debatu o ekonomických tématech této prezidentské volby. Hlavním smyslem debaty bylo vymezit rámec pro relevantní diskusi o ekonomických otázkách ve veřejném prostoru. Stěžejním tématem byla diskuse o pravomocích prezidenta republiky přímo ovlivňovat hospodářskou politiku, které jsou definované ústavou. Jakým způsobem může přímá pravomoc prezidenta jmenovat členy bankovní rady České národní banky ovlivňovat hospodářskou politiku?

Otevřená diskuse kandidátek a kandidátů na prezidenta republiky je v demokracii velmi důležitou součástí veřejného prostoru. Vysoká škola ekonomická, jedna z předních českých vysokých škol, se o podporu demokracie sama zasazuje, a proto na své akademické půdě připravila debatu kandidátky a kandidátů na prezidenta republiky.

Pozvání k účasti na debatě přijali Danuše Nerudová, Pavel Fischer, Marek Hilšer, Karel Janeček a Josef Středula. Účastnice a účastníci debaty byli vybíráni na základě průzkumů veřejného mínění uskutečňovaného v průběhu několika posledních měsíců. Poslední průzkum, který byl pro pozvánky vyhodnocován, byl uskutečněn v první polovině října společností IPSOS. Dva kandidáti, kteří vedou v tomto předvolební průzkumu, tedy Petr Pavel a Andrej Babiš, svou účast v debatě na akademické půdě Vysoké školy ekonomické z důvodů své časové vytíženosti bohužel odmítli.

Role moderátorů se ujali Emma Smetana společně s rektorem VŠE Petrem Dvořákem.

Obr. Volební model pro první kolo prezidentské volby 2023 (ZDROJ: <https://www.ipsos.com/cs-cz/ipsos-prezidentsky-volebni-model-rijen-2022>)

Důležitost diskuse s kandidátkou a kandidáty právě na ekonomická témata vysvětlil rektor VŠE Petr Dvořák: „*Prezident republiky nemá bezprostřední pravomoci, na základě kterých by mohl přímo zasahovat do formování hospodářské politiky vlády, má významnou roli v zákonodárném procesu. Svým rozhodnutím může vracet zákony Poslanecké sněmovně, rozhoduje o personálním složení Bankovní rady ČNB a v neposlední řadě svou autoritou a postojem k důležitým ekonomickým otázkám může ovlivňovat nejen veřejné mínění, ale i rozhodování politiků a businessmanů.*“ Veřejnost si na základě znalosti postojů jednotlivých kandidátů tak může udělat obrázek, jak se ve stěžejních ekonomických otázkách bude v roli prezidenta rozhodovat a tím

pádem, které konkrétní kroky bude zastávat při řešení stěžejních ekonomických problémů. „A kde jinde než na Vysoké škole ekonomické v Praze, největší ekonomické univerzitě v ČR, by byl vhodnější prostor pro diskusi k těmto otázkám. Pevně věřím, že touto dnešní diskusí VŠE významně přispěje k nastolení ekonomických témat a problémům, ke kterým by budoucí prezident naší republiky měl mít jasný postoj a měl by být připraven se aktivně podílet na jejich řešení.“ doplňuje rektor.

Pravomoci prezidentky nebo prezidenta republiky definuje Ústava ČR, konkrétně Hlava třetí – Moc výkonná, články 54-66. Pravomoci, které nemusí být kontrasignovány předsedou vlády nebo jím pověřeným členem vlády, jsou definovány mj. v článku 62. Z něj vyplývá, že přímou pravomoc ovlivnit hospodářský vývoj státu má prezident republiky v případě jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu a jmenování členů Bankovní rady České národní banky.

Konkrétně ČNB je nezávislou autoritou, která má podle Ústavy povinnost pečovat o měnovou a finanční stabilitu. Hlavním nástrojem měnové politiky jsou úrokové sazby, ale jak ukazuje i současná praxe může využívat i jiné nástroje jako např. devizové intervence. Vzhledem k tomu, že jmenování guvernéra, viceguvernéra a členů Bankovní rady je ve výlučné pravomoci prezidenta, může svým rozhodnutím prezident směřování ČNB významně ovlivnit (byť během funkčního období nového prezidenta se moc členů Bankovní rady měnit nebude). „Je vůbec správný koncept, kdy prezident má neomezenou pravomoc jmenovat členy Bankovní rady? A jaká by měla měnová politika ČNB být?“ ptá se rektor Dvořák.

Karel Janeček hned z kraje tohoto tématu vyslovil důležitost samotné funkce nezávislé ČNB, obzvláště tedy nezávislé měny, kterou může Česká národní banka využívat právě jako monetární instrument měnové politiky. „Je důležité, že máme nezávislou měnu obzvláště v dnešní kritické době, kdy je podle mého výhoda mít v rukou tento kurzový a měnový nástroj.“ Se svými pochybnostmi se k otázce připojil Pavel Fischer, který upozorňoval na příklad na možnost vzniku střetu zájmů v případě, že by v čele státu stál Andrej Babiš. „Hrozilo by, že bude jmenovat ty, kteří mu na příklad v rámci Agrofertu pomohou usnadňovat práci s dluhem, s dluhovou službou“. K čemuž Danuše Nerudová doplňuje: „Není tajemstvím, že Aleš Michl, který byl favorit Andreje Babiše, zastával názor, že není potřeba zvyšovat úrokové sazby. Jeho firmy poměrně dost dluží a pokud se budou zvyšovat úrokové sazby, tak to samozřejmě snižuje zisk, protože úrok, který se platí je nákladovou položkou.“ Podle názoru paní Nerudové ČNB musí být nezávislá, protože se zvyšováním úrokových sazeb jde ruku v ruce také zvyšování nákladů na státní dluh. V kapitole nákladů a výdajů státního rozpočtu je částka úroků ze státního dluhu rozhodně nezanedbatelnou položkou. „Proto je potřeba aby centrální banka byla nezávislá, aby vláda nemohla umořovat státní dluh tím, že bude ovlivňovat rozhodnutí centrální banky.“ komentuje Nerudová.

Marek Hilšer se k výše uvedenému připojuje s komentářem: „Je potřeba, aby exekutiva nemohla ovlivňovat centrální banku ve vlastní prospěch a naplňovat tak cíle, které by pro naši zemi mohly být velmi negativní. A to pokušení politiků je, myslím si, velké.“ Prezident by podle jeho slov měl o složení bankovní rady rozhodovat nezávisle, na základě erudice. Nastínil, že by stálo za úvahu otevřít debatu o možnosti spolupodílení se Senátu na jmenování členů bankovní rady. „Senát není přímo svázán s exekutivou, nepodílí se na sestavování rozpočtu, takže by na výběru části členů bankovní rady mohl participovat.“ Josef Středula přidává své

vyjádření, že je velmi rád, že je v této situaci bankovní rada velmi stabilní a neposouvá a nehýbe již zásadním způsobem s úrokovými sazbami. *“Teda je situace velice citlivá. Sedm procent je vysoké číslo. Banky využívají tohoto rozdílu k enormní ziskovosti a myslím si, že tento stav není vůbec příjemný. A vidíte rozhodování vlády v možnosti zavedení windfall tax třeba právě na bankovní systém.”*

Kandidátka a kandidáti se během debaty věnovali rozličným ekonomickým tématům, kterými byly: financování vysokého školství, rozpočtová politika, důchodová reforma a neopomněla se ani současná energetická krize. Debata trvala necelé dvě hodiny a moderátorka v jejím závěru položila také záludné otázky, jak se říká na tělo. A rektor Dvořák debatu shrnuje slovy: *“Jsem nesmírně rád a je mi velkou ctí, že Vysoká škola ekonomická mohla debatu tohoto formátu na své půdě uspořádat. Nápad na její organizaci debaty vzešel přímo od studentů, konkrétně ze strany studentského spolku Klub mladých politologů, a korespondoval s našimi myšlenkami na zapojení se do veřejné debaty k otázce prezidentských kandidátů a nadcházejících prezidentských voleb. Je skvělé, že se studenti chtějí sami podílet na budování dobrého jména školy. Podporuji jejich nadšení a děkuji jim za to. Srdečně děkuji také všem, kteří naši pozvánku k debatě pozvali, za sdílení svých názorů, postojů a myšlenek.”*

Vysoká škola ekonomická připravuje v souvislosti s prezidentskými volbami další aktivity, které můžete od příštího týdne sledovat na webu prezident2023.vse.cz, kde také najdete záznam celé debaty a fotografie.

CO ŘÍKÁ O PRAVOMOCÍCH PREZIDENTA REPUBLIKY ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY

Prezidentka či prezident má dále vliv na ekonomiku státu kontrასignovanými pravomocemi. Ty jsou definovány článkem 63, potřebuje k nim podpis předsedy vlády nebo jím pověřeným členem vlády.

CO ŘÍKÁ O PRAVOMOCÍCH PREZIDENTA REPUBLIKY ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY

Dalším způsobem, jak může prezidentka či prezident zasáhnout do hospodářského vývoje státu, je využít prezidentského veta. To je definováno článkem 50.

- (1) Prezident republiky má právo vrátit přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního, s odůvodněním do patnácti dnů ode dne, kdy mu byl postoupen.
- (2) O vráceném zákonu hlasuje Poslanecká sněmovna znovu. Pozměňovací návrhy nejsou přípustné. Jestliže Poslanecká sněmovna setrvá na vráceném zákonu nadpoloviční většinou všech poslanců, zákon se vyhlásí. Jinak platí, že zákon nebyl přijat.

Kompletní znění Ústavy České republiky najdete na <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>.
Garantem rozboru ústavních pravomocí prezidenta je expert na ústavní právo z Univerzity Palackého v Olomouci JUDr. Maxim Tomoszek, Ph.D.

Debata prezidentských kandidátů a kandidátky o jejich názorech a postojích na ekonomická témata

Pořadatelem debaty je Vysoká škola ekonomická v Praze ve spolupráci s Klubem mladých politologů, který reprezentuje studentskou obec VŠE a který se společně s ekonomy VŠE podílel na přípravě dotazů do diskuse.

Níže uvádíme hlavní témata diskuze a stručné představení hlavního vývoje v dané oblasti od roku 1989. Tyto podklady sestavila Mgr. Věra Koukalová, tisková mluvčí VŠE, s týmem odborníků v čele s rektorem doc. Ing. Petrem Dvořákem, Ph.D. Seznam a medailonky odborníků jsou součástí tohoto dokumentu.

/ Česká národní banka

- ČNB je centrální bankou České republiky. Je druhou rukou hospodářské politiky – má na starosti měnovou politiku. Hlavním nástrojem měnové politiky jsou úrokové sazby. Nicméně v některých případech sahá i k nástrojům méně konvenčním (např. kurzový závazek či obecně devizové operace).
- Do roku 1993 jako Státní banka československá, od r. 1993 Česká národní banka. Podle Ústavy ČR je ČNB nezávislá na politických vlivech. Postupem času se role ČNB spíše posilovala. V prosinci 1997 rozhodla bankovní rada ČNB o změně režimu měnové politiky a počínaje rokem 1998 přešla k cílování inflace. Významnými rysy cílování inflace jsou veřejně vyhlášený inflační cíl, používání makroekonomické prognózy a otevřená komunikace centrální banky s veřejností.
- Kromě cílování inflace se v průběhu let (2006 a dále) stalo úkolem ČNB udržovat finanční a měnovou stabilitu. Bankovní rada ČNB má sedm členů. Prezident ČNB poměrně často kritizuje (bylo tomu tak za Miloše Zemana – přílišné zvyšování sazeb, ale i Václava Klause – kurzový závazek). ČNB si nicméně v posledních min. 15-20 letech udržuje nezávislost, a to i vůči vládě. Členové BR (vč. guvernéra a viceguvernéru) jsou jmenováni Prezidentem ČR. Prezident při jmenování členů BR není na rozdíl od jiných jmenovacích aktů (např. jmenování ústavních soudců vyžaduje souhlas

Senátu PČR) nijak omezen, může se tak stát významným hráčem na poli měnové politiky, a to i s výrazným přesahem za své funkční období.

- Inflace výrazně nad 2% inflačním cílem, základní úroková sazba 7 %, lombardní sazba 8 %, diskontní sazba 6 %. Měnové podmínky jsou nyní nejpřísnější od r. 1999.

/ Nejvyšší kontrolní úřad

- NKÚ vykonává kontrolu hospodaření státu a plnění státního rozpočtu. V ČR v současné podobě existuje od roku 1993. Jak plní svou roli?
- Do roku 1993 zastávalo funkci NKÚ Federální ministerstvo kontroly. V dnešní podobě je zcela nezávislý a jeho hlavními orgány jsou prezident, viceprezident, kolegium, senáty a Kárná komora. NKÚ mj. Stanoviska ke státnímu rozpočtu, Věstníky a Výroční zprávy. Prezidenta a viceprezidenta jmenuje prezident ČR na návrh PSP ČR, a to na 9 let.
- NKÚ dlouhodobě poukazuje na neudržitelnost českých veřejných financí. V poslední době se dostává do pozornosti v souvislosti s kritikou vládního hospodaření, min. od roku 2018.

/ Přijetí eura

- Vstup do EU v roce 2004, závazek k přijetí eura. Časový limit není, nicméně dříve nebo později k němu bude muset dojít. Česká republika nyní neplní většinu konvergenčních kritérií, tj. ani technicky přijímat euro nemůže (cenová stabilita, stabilita měnového kurzu, diferenciál v dlouhodobých sazbách, výše dluhu a deficit rozpočtu). Z nich plníme pouze veřejný dluh, který musí být pod 60 % HDP. Po splnění všech nekurzových kritérií bude ČR povinna vstoupit do systému ERM II. K tomu již mohlo dojít v roce 2014, nicméně ČNB se rozhodla pro zavedení kurzového závazku, který se se vstupem do ERM II z definice vylučoval.
- Momentálně není přijetí eura na pořadu dne, o jednom z důvodů jsme hovořili například výše. Očekávané přijetí se posouvá patrně až do období po roce 2030.
- Pro přijetí eura je potřeba jasná ekonomicko-politická shoda, která v ČR momentálně není.

/ Rozpočtová politika

- Ještě v roce 2019 byl schodek státního rozpočtu 28,5 miliardy korun, avšak následující čtyři roky to ovšem výrazně změnilo: schodek 367 miliard v roce 2020, následovalo 420 miliard v roce 2021, tento rok zhruba 375 miliard a návrh na příští rok počítá se schodkem 295 miliard korun. Dluh vůči HDP se výrazně zvedl v průběhu koronavirové krize, nicméně nyní zůstává na cca 43 % z důvodu vysoké inflace, která zvyšuje nominální HDP.

- Od r. 2020 se rozpočtové deficity vrátily výrazně nad 3% hranici HDP. To bylo dáno především výpadkem příjmů na jedné straně (snížení DzPFO v roce 2020) a dále výrazným navýšením výdajů na pomoc v koronavirové pandemii a nyní v energetické krizi.

/ **Důchodová reforma**

- Diskutována v souvislosti s demografickou situací v ČR – vyšší očekávaná doba života a nižší porodnost. To vede k tomu, že se na důchodovém účtu po většinu let vytvořil deficit, který musel být financován z daňových příjmů státu (tedy nikoliv z pojištění).
- Od roku 1993 proběhlo několik základních pokusů o úpravy důchodového systému – třetí pilíř, dobrovolné připojištění, úprava doby odchodu do důchodu, změny v pojistném atd. V roce 2023 se očekává schodek na důchodovém účtu ve výši 40 miliard korun, což je dáno i mimořádnými valorizacemi důchodů v posledních letech.
- Demografická situace zůstává v poslední době stabilní, ale výrazně se nezlepšuje. U financování důchodů bude problematické a pokud nedojde ke změnám, tak se hodnota budoucích důchodů bude reálně i relativně (například vůči průměrné mzdě) snižovat.

/ **Energetická krize**

- Ceny energií byly po dlouhou dobu v České republice a Evropě relativně nízko a do roku 2019 dokonce klesaly. Od druhé poloviny roku 2021 vidíme ale jejich výrazný růst, urychlený rokem 2022 a ruskou invazí na Ukrajinu.
- V ČR došlo v první polovině roku 2022 k nárůstu cen elektřiny o přibližně 62 % a o přibližně 70 % u plynu. Pro některé domácnosti a firmy jsou momentální výdaje za energie v podstatě neudržitelné.
- Vláda ČR v říjnu t.r. schválila nařízení pro zastropování cen zemního plynu a elektřiny, jímž se snaží o snižování celkového účtu za energie. Cenový strop platí pro dodávky plynu a elektřiny, uskutečňované v období od 1. ledna 2023 do 31. prosince 2023. Zastropovaná cena za odebraný plyn (bez distribuce a dalších složek ceny) je 3.025 Kč/MWh. Zastropovaná cena za dodávku silové elektřiny (bez distribuce a dalších složek ceny) činí 6.050 Kč/MWh včetně DPH.
- Možná zmírnění současné situace mají různou podobu, od úsporných opatření, přes kompenzační zdanění energetických firem, mimořádnou dividendu ČEZu, zajištění dalších zdrojů plynu i elektřiny, až po jednodušší nastavení regulačních stupňů, atd. Řada z nich by musela být přijata na celoevropské úrovni.

/ Vysoké školství

- Důležitým prvkem restrukturalizace vysokého školství po roce 1989 byl nový zákon o vysokých školách v r. 1990 (zákon č. 172/1990 Sb.). Mezi jeho hlavní rysy patřilo: obnovení akademické svobody, zavedení autonomie vysokoškolských institucí, změny vztahu vysoké školy-stát (vznik Akreditační komise ČR, Rady vysokých škol). Začaly se zakládat regionální univerzity, zrušilo se omezení podat přihlášku pouze na 1 vysokou školu, zvyšoval se počet vysokoškolských studentů, rozšířilo se celoživotní vzdělávání. Vysokoškolský zákon z r. 1990 v podstatě splnil svoji úlohu v transformaci vysokého školství, ale pro další vývoj byl nedostatečný. Proto byl v roce 1998 přijat nový zákon č. 111/98 Sb. Ten řešil vztah státu a VŠ, oblast rozpočtu, správy a samosprávy VŠ a diverzifikaci studijních programů. V druhé polovině 90. let se začal rozvíjet systém, který měl přispět k tomu, aby se evropské VŠ staly kompatibilní a srovnatelné a aby bylo možné rozvíjet konkurenceschopnost absolventů evropských VŠ na trhu práce. Hlavními rysy bylo zavádění kreditového systému, zvýšení mobility studentů a pedagogů, rozdělení studia na tři stupně, uznání kvalifikací a částí studia, zajišťování kvality vysokoškolského vzdělávání aj.
- Novela zákona č. 111/1998 dávala povinnost vysokým školám urychlit připojení se k Boloňskému procesu. Ten si kladl za cíl vytvořit do r. 2010 Evropský prostor vysokého školství (European Higher Education Area). ČR se stala součástí tohoto procesu v r. 1999, kdy podpisem stvrdila přijetí Boloňské deklarace. Začaly vznikat soukromé VŠ, jejichž počet v krátké době ale překotně narůstal, hlavně v ekonomických oborech. Rostl celkový počet VŠ studentů a tím logicky i počet lidí s vysokoškolským vzděláním.
- Stále problematičtější se však jeví rozsah financování, které se stává limitem rozvoje VŠ. Složitá je i situace kolem hodnocení kvality univerzit ve vědě a výzkumu. Systém hodnocení vědy a výzkumu se často mění, což nedává univerzitám dostatečnou míru stability při koncipování svých záměrů v oblasti vědy a výzkumu. V roce 2016 novelou Zákona vznikl Národní akreditační úřad, který výrazně upravil pozici VŠ při posuzování kvality a obsahu výuky na VŠ.

Odborníci z Vysoké školy ekonomické,

kteří se mohou mediálně vyjadřovat k ekonomickým tématům souvisejícími s prezidentskou volbou:

/ Prof. Ing. Jakub Fischer Ph.D. / jakub.fischer@vse.cz

Děkan Fakulty informatiky a statistiky a profesor oboru Hospodářská politika. V letech 2006–2010 byl proděkanem FIS pro vědu a výzkum, v období 2010–2018 působil jako prorektor VŠE pro strategii, z toho od roku 2014 jako statutární zástupce rektorky VŠE. Ve své pedagogické, vědeckovýzkumné i publikační činnosti se zaměřuje na oblast sociálně-hospodářské statistiky a národního účetnictví, zejména na problematiku statistického zachycení sociálních, ekonomických a environmentálních jevů a procesů. Působí v řadě odborných organizací, např. v České statistické společnosti, České demografické společnosti či v Mezinárodním statistickém institutu (ISI), je členem několika vědeckých

a akademických rad vysokých škol a fakult. Působí jako soudní znalec ve specializaci statistika. Formou příležitostných popularizačních přednášek přibližuje ekonomickou statistiku studentům různých typů středních škol.

/ prof. Ing. Richard Hindls, CSc., dr. h. c. / hindls@vse.cz

Profesor katedry statistiky a pravděpodobnosti Fakulty informatiky a statistiky VŠE. V letech 2006–2014 byl rektorem Vysoké školy ekonomické v Praze, v období 2001–2006 děkanem Fakulty informatiky a statistiky VŠE. Ve vědecké a výzkumné práci se zaměřuje zejména na oblast národohospodářských agregátů, na analýzu a prognózu ekonomických časových řad a na statistické metody v auditu. Je autorem či spoluautorem tří desítek knih a více než dvou stovek odborných statí. Za svou činnost v akademickém prostředí obdržel mnohá ocenění

v České republice i v zahraničí. Působí v řadě českých a zahraničních institucí a odborných společností, jakými jsou např. Vědecká rada Univerzity Karlovy, Česká statistická rada nebo Asociace národního účetnictví při INSEE v Paříži. Od roku 2017 je předsedou odborné poroty projektu Česká hlava, od roku 2018 je členem Národní rozpočtové rady.

/ PhDr. Ing. Martin Janičko, Ph.D. / martin.janicko@vse.cz

Do jeho odborné specializace patří postkeynesovská ekonomická teorie a teorie endogenních peněz, trh nemovitostí a finanční stabilita, vzájemná ekonomická determinace, hospodářský cyklus a potenciální produkt a průmyslová organizace a nedokonalé tržní struktury. Malý doktorát obdržel na Univerzitě Karlově v Praze v oblasti mezinárodních vztahů, zatímco velký doktorát, z ekonomie, na Národohospodářské fakultě Vysoké školy ekonomické. Na katedře ekonomie profesně působí s malými přestávkami již od roku 2007. Dále působí i na

Institutu ekonomických studií na Univerzitě Karlově. V minulosti profesně či studijně působil na řadě evropských univerzit, příkladně v Lyonu, Kodani, Vilnius, a dalších.

Pracoval mimo jiné ve společnosti ExxonMobil, v Moody's Analytics a momentálně je zaměstnán jako risk manažer ve společnosti MND v Praze.

/ doc. Ing. Petr Dvořák, Ph.D. / petr.dvorak@vse.cz

Garant Debaty kandidátů na prezidenta 2023, český ekonom, vysokoškolský pedagog a od roku 2022 také rektor Vysoké školy ekonomické v Praze. Zaměřuje se především na oblast komerčního bankovníctví, její podskupiny, bankovní produkty, řízení bankovních rizik a také na oblast finančních derivátů. Vysoká škola ekonomická v Praze je také jeho Alma Mater.

/ Mgr. Věra Koukalová / vera.koukalova@vse.cz

Mgr. Věra Koukalová je tisková mluvčí Vysoké školy ekonomické. Na své profesní dráze se již přes deset let věnuje marketingu, leadershipu, budování komunit a firemní kultuře. Na VŠE vybuodovala komunitu v oblasti Data a business. Věří, že marketing i podnikání je vyprávění příběhů a díky svému akademickému vzdělání v naratologii a lingvistice pomáhá jiným vyprávět vlastní příběhy. V Čechách se pod záštitou GUG.cz věnuje komunitě Women Will. Je také certifikovanou trenérkou pro leadership a diverzitu a facilitátorkou iniciativy #IamRemarkable.

Kontakt pro média

Mgr. Věra Koukalová

Marketingová ředitelka

Tisková mluvčí

Vysoká škola ekonomická v Praze

Nám. W. Churchilla 4 / 130 67 Praha

T: +420777038820

E: vera.koukalova@vse.cz

W: pr.vse.cz